

ТЕКУЩ ОБЗОР НА МАКРОРАМКАТА И БЮДЖЕТА

Димитър Бъчваров
Март 2014

В този обзор на изпълнението на макрорамката и Консолидираната фискална програма се анализират новите рискове за икономиката на България. При изготвянето му, безпристрастно и с респект към фактите, са взети всички мерки за осигуряване на обективна и точна информация, а данните, анализите и мненията са базирани на посочените източници по начина и обхвата, изложен в доклада. Анализът и прогнозата не изразяват политически пристрастия; не третират положително или отрицателно политическата констелация; не дават аргументи за ползата или вредата от нея.

Авторите не носят отговорност за информация и материали, изхождащи от други източници и не носят пряка или косвена отговорност за неточно, непълно и превратно използване на информацията, представена в доклада. Без тяхното изрично писмено съгласие съдържанието на доклада не може да бъде променяно, преработвано, приспособявано, допълвано или от него да се изработват производни материали; не може да се цитира, освен за изследователски и учебни цели - докладът не е част от публичния, а от академичния дебат. За нанесените вреди се носи съответна имуществена отговорност.

Резюме

Данните за 2013 г. за БВП и за изпълнението на данъчно-осигурителните приходи показват нов риск за изпълнението на фискалната и осигурителна програма на страната. Изоставането на номиналния БВП от планирания в актуализирания бюджет за 2013 г. е 1817 млн. лева; данъчно-осигурителните приходи на Консолидираната фискална програма (КФП) не бяха изпълнени с 480 млн. лева.

Анализът на макроикономическите показатели показва (без отчитане на кризата между Русия и Украйна), че през 2014 г. вероятно няма да бъде наваксано изоставането на БВП, защото изисква 4,4 на сто темп на растеж. Същото, в още по-голяма степен, се отнася за КФП, където прогнозата за приходите може да бъде достигната само с 8.8 на сто темп на растеж.

Анализиран са накратко рисковете от руско-украинската криза за икономиката на България. Направена е прогноза и са изведени мерки за въздействия на новите рискове.

Данни и прогнози

НСИ публикува предварителните данни за БВП за 2013 г.¹ По текущи цени той възлиза на 78 115 млн. лева, при 0.4 на сто средна инфлация, отчетена от хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ) и реален икономически растеж от 0.9 на сто. Нарастването на БВП в сравнение с 2012 г. (БВП 78 089 млн. лева) е само 26 млн. лева; дължи се на спада на цените на българския износ с 0.8 на сто.

Реалността се разминава значително от прогнозите и заплашва с още по-значително разминаване през настоящата година. В актуализирания бюджет за 2013 г. беше заложен БВП от 79 932 млн. лева² при реален ръст от 1.0 на сто. В номинално изражение отчетеният БВП за 2013 г. е по-малък от планирания с 1 817 млн. лева, или 2.3 на сто. Това се дължи в най-голяма степен на погрешното прогнозиране на вътрешната инфлация и спадането на цените на износа. От средата на годината инфлацията започна да намалява и бързо достигна отрицателни стойности. Този процес протече наистина бързо, но можеше да бъде своевременно прогнозиран поради следните признаци:³

В ЕС още в началото на 2013 г. инфлацията варираше около нулата; растежът в общността до края на третото тримесечие не надхвърляше 0.2 на сто;

Цените на българския износ след месец март отбелязаха спадане, което през второто и третото тримесечие достигна съответно 0.7 и 4.7 на сто на годишна база;

През цялата година се наблюдаваше намаление на заетостта и на вътрешното потребление, въздържане от инвестиции и увеличаване на спестяванията;

Чуждестранните инвестиции за годината се движеха около 3.1 на сто от БВП – най-ниската стойност от 1998 г. насам;

С февруарските протести срещу кабинета на ГЕРБ започнаха процеси на политическа дестабилизация, които, за разлика от друг път, не се неутрализираха от избора на

ново НС и правителство.

Въпреки че посочените по-горе признаци бяха явни и съответните данни присъстваха в отчетите на Евростат, на НСИ и БНБ, те не бяха разчетени и анализирани вярно от МФ както при актуализацията на бюджета за 2013 г., така и при съставянето на Бюджет 2014.

Според бюджетната прогноза за 2014 г., БВП трябва да достигне 81 581.7 млн. лева⁴ при реален ръст от 1.8 на сто и средногодишна инфлация (ХИПЦ) от 1.8 на сто. Отчитането на БВП с 1.8 млрд. лева по-малък от заложения в актуализирания бюджет за 2013 г. и недостигането на планираните приходи по Консолидираната фискална програма и Републиканския бюджет съответно с 480 и 464 млн. лева, създават заплаха за изпълнение на бюджетните приходи т.г. Прогнозираният БВП надхвърля с 3467 млн. лева достигания за 2013 г. или с 4.4 на сто. В Бюджет 2014 са планирани данъчно-осигурителни приходи от 24 328.7 млн. лева, които трябва да надхвърлят събраните през 2013 г. 22 370.3 млн. лева⁵ с 1 958.4 млн. лева, или с 8.8 на сто.

Заплахи за приходите

Анализът показва, че дори да бъдат достигнати прогнозираните в бюджета за 2014 г. 1.8 на сто реален икономически растеж и 1.8 на сто средногодишна инфлация (ХИПЦ), техният кумулативен ефект не може да доведе до номинален растеж на БВП от 4.4 на сто, за да компенсира изоставането от 2013 г. При запазване на данъчните основи, данъчните ставки и осигурителните вноски, е невъзможно бюджетните приходи да нараснат с 8.8 на сто. При това, през годината влизат в сила някои данъчни облекчения като възстановяване на данъка на физическите лица с доходи под минималната заплата и други незначителни облекчения по ЗКПО. Увеличение на данъчната събираемост с над 5 на сто също е малко вероятно при тази заетост и засилващото се бягство на част от бизнеса в сивия сектор.

Външните фактори, които непосредствено влияят на нашия икономически растеж, засега също очертават негативни тенденции. Конюктурата в ЕС преди украинската криза очертаваше перспективи за икономически растеж над 1 на сто и инфлация над 0.5 на сто.⁶ Тези перспективи с голяма вероятност ще претърпят негативни корекции, заради кризата. Възникват опасност за намаление на българския износ едновременно към ЕС, Русия, Украйна и страните от ОНД, поради следните фактори:

Неизбежното обезценяване на руската рубла и украинската гривна вероятно ще намали търсенето на българска продукция в ЕС;

Българският износ за Украйна през 2013 г. възлиза на около 430 млн. евро и през 2014 г. е заплашен *да претърпи драстично спадане*, заради нейното дестабилизиране и поскъпването на българските стоки;

Износът ни за Русия и другите бивши съветски републики също може *да намалее значително*, поради евентуални трудности на транспортирането през Украйна, вероятни санкции от ЕС към Русия, контрамерките от руска страна и отново поради поскъпването на българските стоки на техните пазари;

Възможните прекъсвания или спиране на газовите доставки през украинското трасе

заплашват с кумулативни загуби за България от няколко милиарда лева; *Вносът на енергийни и други суровини от Русия също може да бъде оскъпен*, заради затруднения по транспортните трасета или по политически причини, което ще намали конкурентоспособността на нашата икономика. Алтернативните доставки на суров петрол или газ, доколкото са възможни, със сигурност ще бъдат по-скъпи в началото;

Спадът на цените на българския износ, който през третото тримесечие на 2013 г. достига значителните 4.7 на сто, ще получи нов импулс от украинската криза.

Евентуалното поскъпване на енергоносителите, свързано с украинската криза, може донякъде да намали дефлационния натиск, но за сметка на това, ще причини стагфлация, която е още по-опасна за икономиката.

Тези факти правят невъзможно да се изпълнят бюджетните прогнози за икономически растеж и инфлация от по 1.8 на сто. От друга страна, както вече беше посочено, постигането им няма да доведе до заложения в бюджета БВП и съответните бюджетни приходи, поради по-ниската изходна база с 1.8 млрд. лева на отчетения БВП за 2013 г.

Макроикономическите данни показват устойчиви дефлационни тенденции през 2013 г., а именно спадане на:

Крайното потребление с над 1 млрд. – от 63 499 на 62 491 млн. лева;

Брутното капиталобразуване с 620 млн. - от 16978 на 16358 млн. лева

За преодоляване на веднъж възникнали дефлационни тенденции в страни с валутен борд не съществува нито теоретичен, нито доказано работещ емпиричен модел. Надеждата за значителни външни преки инвестиции, радикални реформи, масирани вътрешни публични инвестиции или влизане в еврозоната са анемични, при това не могат да станат достатъчно бързо, за да динамизират в положителна посока макроикономическите показатели през тази година; не са реалистични при сегашната политическа констелация и нива на доверие в парламента и правителството.

Прогноза и мерки

С оглед на горното, оптимистични прогнози за макроикономическите показатели на 2014 г. биха могли да бъдат: БВП с около 1.5 – 2 млрд. лева по-малко от предвидения; инфлация не повече от 0.8 на сто; данъчно-осигурителните приходи да надхвърлят с не повече от 1 млрд. лева достигнатите през 2013 г. Това означава, че за да се запази дефицитът в рамките на планираните 1.8 на сто от очаквания по-нисък БВП, разходите на централния бюджет (без вноската в бюджета на ЕС) трябва да се ограничат в рамките на 18 694 млн. лева, вместо планираните 19 694 млн. лева, или с около 5 на сто. Поради ниската степен на доверие, подобна мярка е в състояние да засили политическото напрежение и да ерозира парламентарната подкрепа на правителството, т.е. да породи политически рискове.

Мерките за „сбъждане“ на оптимистичните прогнози задължително следва да включват: своевременна актуализация на Бюджет 2014 с намаляване на приходната и разходната част в съответствие с реалистични разчети за БВП; предвиждане на буфери за посрещане на последствията при продължително развитие на украинската

криза; приоритетно финансиране на алтернативни връзки и технологии за доставка на газ; промяна на плановете за европейско финансиране с абсолютен приоритет енергоспестяването.

БЕЛЕЖКИ

¹ <http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/GDP2013q4-EU27.pdf>

² <http://www.minfin.bg/bg/page/826>

³ Въз основа на тези признаци ЛУР предвижда, че прогнозираният БВП няма да бъде изпълнен с 1.4 млрд. лева, а данъчно-осигурителните приходи – с 450 – 500 млн. лева. Тази прогноза бе потвърдена от изпълнението на приходите по КФП. Изоставането на БВП се оказа дори по-значително.

⁴ <http://www.minfin.bg/bg/page/850>

⁵ <http://www.minfin.bg/bg/statistics/?cat=1>

⁶ http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2014_winter/overview_en.pdf